

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT
's-GRAVENHAGE

Alleen voor intern gebruik

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

DEN HAAG - CONRADKADE 175 - TELEFOON 61.41.61 - GIRO 41.22.35

TELEFOON AFD. VISSERIJ 39.01.55

VERSLAG VAN DE FRUITTEELTSTUDIÉREIS NAAR Z.W.-FRANKRIJK

Van 4 tot 11 september 1963 is door P.A. Spoor en Ir. R.K. Elema deelgenomen aan een studiereis naar enkele fruitteeltgebieden in het Zuidwesten van Frankrijk. De groep bestond verder uit vertegenwoordigers van het Proefstation te Wilhelminadorp : Ir. J.J. van Hennik, Ir. G.S. Roosje en G. Toorenaar, en van het Ministerie van Landbouw : Dr. ir. D.W. Stolp en A. van Oosten. Het doel was een indruk te krijgen van de omvang, hoedanigheid en structuur van de recente uitbreidingen van de fruitteelt in Zuidwest-Frankrijk.

De groep van het Proefstation was eerder vertrokken en heeft nog andere gebieden bezocht, maar gezamenlijk hebben we langs de Loire en de Garonne en haar zijrivieren een proefstation, drie coöperatieve pakstations, een marché-gare, grote en een aantal kleine fruitbedrijven bezocht.

Bij deze bezoeken zijn we dikwijls vergezeld door medewerkers van de Service Agricole of van de betreffende afzetcoöperaties.

De structuur

Van de belangrijkste fruitsoorten zijn in de volgende tabel het areaal (1961) en de gemiddelde produktie van 1951-'55 en van 1958 en 1961 voor Frankrijk weergegeven. Ter vergelijking zijn ook de Nederlandse cijfers opgenomen.

Tabel 1

	Oppervlakte in ha		Produktie in 1000 ton 3)			
	Frankrijk 1)	Nederland 2)	Frankrijk		Nederland	
	1961		'51-'55	'58-'61	'51-'55	'58-'61
handappelen	169.500	35.370	427	603	328	330
handperen	36.300	10.780	155	230	129	130
ciderappelen	495.000	-	3.478	3.076	-	-
ciderperen	15.000	-	182	163	-	-
pruimen	50.800	3.300	135	96	24	14
perziken	59.650	-	143	280	-	-

bron : 1) Statistique Agricola 1961

2) Landbouwcijfers 1962-'63

3) Fruit 1962

Als men het ciderfruit buiten beschouwing laat, blijkt dat, behalve appelen en peren, pruimen en perziken in Frankrijk een belangrijke positie in het fruitareaal innemen. Dat geldt in mindere mate voor tafeldruiven en abrikozen.

Uit de produktiecijfers blijkt, dat de teelt van handappelen en perziken sinds 1950 aanzienlijk is uitgebreid. Deze uitbreiding is tot stand gekomen onder invloed van een sterk beschermde markt, hetgeen een hoog prijspeil van het fruit tot gevolg had. Tot voor kort is bijna de gehele produktie in het binnenland opgenomen. De laatste jaren begint de export van enige betekenis te worden. Verwacht wordt dat deze in de komende jaren bij een vergroting van de produktie en een verdere daling van de fruitprijzen nog belangrijk zal toenemen. Daarentegen zien we de Nederlandse export de laatste jaren teruglopen.

L20
205 B
2289196

63/1449

EXPORT IN 1000 TON

Tabel 2

	Frankrijk		Nederland	
	'50-'55	'58-'61	'50-'55	'58-'61
handappelen	7,4	16,7	102,0	77,9
handperen	3,0	7,8	38,5	45,1
perziken	0,8	3,1	-	-

Voor 1963 is de Franse appeloogst op 810.000 ton en de perenoogst op 230.000 ton geschat. Bij de appels blijken Anjou, de Provence en het Garonnegebied met resp. 95, 85 en 60 miljoen kg de belangrijkste gebieden te zijn. Voor peren zijn dit de Provence en het Rhônedal met resp. 58 en 30 miljoen kg.

Van de bezochte gebieden is de ontwikkeling van de fruitteelt in het Garonnegebied het meest interessant. Hier was de teelt van appels en peren vanouds niet belangrijk, dit in tegenstelling tot de teelt van pruimen en perziken.

In de jaren dertig is echter een fruitteler, afkomstig van de Amerikaanse westkust, (van Ripper) in dit gebied een fruitbedrijf begonnen met Amerikaanse rassen en boomvormen. Dit voorbeeld is na de oorlog en met name na 1950 gevolgd door een aantal ondernemers en maatschappijen. Zo treft men nu langs de Garonne, de Dordogne, de Lot en de Tarn een aantal voor onze begrippen grote (100 - 250 ha) moderne bedrijven met hoofdzakelijk appels (Golden Delicious en Red Delicioustype) en soms perziken en wat peren aan. In vele gevallen bleek de eigenaar vroeger in Frans Noord-Afrika werkzaam te zijn geweest.

De ontwikkeling van deze vorm van fruitteelt heeft dus plaatsgehad met kapitaal uit andere sectoren. In de tijd dat deze bedrijven ontstaan zijn was het behalve door het Franse beleid t.a.v. de fruitteelt aantrekkelijk in deze bedrijfstak te investeren, omdat daar de grond en de overige produktiemiddelen relatief goedkoop waren. Bedroeg de totale investering bij de stichting van een fruitbedrijf in het midden der vijftiger jaren ongeveer N.Fr. 15.000,- per ha; op het ogenblik is dit reeds tot ruim N.Fr. 30.000,- gestegen. Het is begrijpelijk dat bij een daling van de fruitprijzen in de laatste jaren de belangstelling voor de fruitteelt afneemt.

Behalve op deze grote bedrijven in dit gebied is op verscheidene landbouwbedrijven fruit geplant. De afzetcoöperaties, waarbij deze veelal kleinere bedrijven zijn aangesloten, zijn deze landbouwers tevens behulpzaam bij de aanleg en verzorging van de moderne fruitbeplantingen. Plaatselijk zijn ook in de winter van 1956 doodgevroren druiven door appels vervangen, hetgeen met overheidssteun heeft plaatsgehad.

Langs de Loire treft men meer kleine fruitbedrijven (2-5 ha) aan; men ziet er ook veel kleine perceeltjes. De perctteelt is hier van belang. De teelt van appels en peren is in deze streek ouder. Behalve de moderne Amerikaanse rassen telt men hier ook nog regionale rassen als Reine de Reinette, Clochard en Canada Reinette. Bij de peren zijn vooral Passe Crasanne, Williams, Duc de Bordeaux en Beurré Hardy van belang. Ook hier heeft de fruitteelt zich na 1950 aanzienlijk uitgebreid. Men vindt er nu ook een aantal grote moderne bedrijven.

Klimaat en bodem

De klimatologische omstandigheden voor de fruitteelt zijn in het Zuidwesten van Frankrijk beter dan in ons land. De gemiddelde temperatuur is er hoger, het aantal uren zonneshijn groter en het groeiseizoen iets langer. Hierdoor zijn laatrijpende appelrassen als Golden Delicious en Red Delicious toch tijdig oogstbaar en krijgen de rode rassen een goede kleur, hetgeen onder Nederlandse omstandigheden met rassen als Golden Delicious en Jonathan niet altijd het geval is. De jaarlijkse regenval komt ongeveer overeen met onze omstandigheden. Met dit verschil, dat de maanden juli t/m september er droog zijn. Daarom moet om een hoge produktie (30 - 50 ton per ha) te verkrijgen in de zomer worden bevloeid of beregend. In de meeste gevallen wordt de bodem ook in de zomer bewerkt om vochtverlies te voorkomen. De vestiging van fruitbedrijven is dan ook gebonden aan plaatsen (de rivierdalen), waar grote hoeveelheden water beschikbaar zijn. De meer vochtige gebieden direct achter de kust zijn voor de fruitteelt minder geschikt dan de meer landinwaarts gelegen streken met een droger klimaat. Nachtvorsten treden in het voorjaar vrij veelvuldig op. In het gebied van de Loire zijn perziken en peren door de vroege bloei zeer kwetsbaar; appels iets minder. Om schade te voorkomen wordt in vorstnachten olie in kacheltjes (of vaten) verstoekt. Dit is, hoewel in mindere mate, ook in het Garonne-gebied noodzakelijk. Zowel het bevloeien als het stoken verhogen in belangrijke mate de produktiekosten. De bodem bestaat overwegend uit lichte tot matigzware kleigrond met wat grofzand. In vele gronden komen stenen voor. Er worden veel organische meststoffen gebruikt.

De beplantingen

In het Garonnegebied gebruikt men voor de appels overwegend zaailingen als onderstam. Dit geeft snel grote struikvormige bomen. In ons klimaat gaat zo'n forse groei samen met late vruchtbaarheid, terwijl de kwaliteit van het fruit veelal te wensen overlaat, maar onder Zuidfranse omstandigheden geeft de zaailingonderstam betere resultaten dan de zwakke of matigsterke EM-onderstammen. Drie- tot vierjarige boomgaarden kunnen al zeer behoorlijke opbrengsten (15-25 t/ha) geven. Door de grote plantafstanden ($7 \times 3\frac{1}{2}$ m) (wijkers meegerekend) zijn de aanplantkosten aanzienlijk lager dan van intensieve haagbeplantingen op zwakke onderstam.

Deze grote struiken veroorzaken echter hoge plukkosten, hetgeen steeds meer als een bezwaar wordt gevoeld. Daarom schenkt men nu aandacht aan de in de V.S. ontdekte "spurtypes", mutanten van bekende rassen, die kleinere bomen geven en zeer vruchtbaar zijn. Men denkt hierbij een groter deel van het fruit zonder ladder of plukstelling te kunnen plukken.

In het Loiregebied overheersen de haagbeplantingen (drapeaux) op zwakke of matig sterke onderstammen. De bomen zijn onder een hoek van 20° - 40° geplant en verder volgens het systeem "Marchand" gevormd. De plantafstand is 3×2 - $3 \times 2\frac{1}{2}$ m. Deze beplantingen kunnen het vierde jaar in volle produktie zijn.

Hoewel door de lage boomvorm de werkzaamheden als snoeien, dunnen en plukken gemakkelijk kunnen worden uitgevoerd, vragen de teeltwerkzaamheden in deze zeer intensieve plantsystemen echter veel handenarbeid.

Op de bedrijven die werden bezocht, werd het fruit goed verzorgd. Er hing bijna overal een flinke oogst van goede kwaliteit. Plaatselijk bleek de verruwing van de Golden Delicious een probleem. Dicht langs de rivieren had men soms uitvallers door wateroverlast.

Men behaalt gemiddeld hoge kg-opbrengsten per ha (30-50 ton). Dit is echter afhankelijk van het sortiment. Er zijn rassen die in bepaalde jaren aanmerkelijk meer kunnen geven zoals de Golden Delicious, maar andere zijn onregelmatiger in de produktie, zoals de Red Delicioustypen en Stayman's Winesap, waarvoor opbrengsten van ca. 30 ton per ha werden opgegeven. Voor de peren werden kg-opbrengsten van 30 à 40 ton per ha genoemd en voor perziken en pruimen 25 ton. Dat deze hoeveelheden zeker niet altijd bereikbaar zijn bleek echter wel in 1959 toen ernstige nachtvorsten de produktie decimeerde.

Ten aanzien van de rassenkeuze verklaarde een gids nog, dat de Amerikaanse rassen, die worden aangevoerd in een tijd, dat er op de Franse markt weinig concurrentie meer is van perziken en druiven, zich door hun goede kwaliteit snel een markt hadden veroverd.

Opvallend is de geringe belangstelling voor zomerappelen en -peren in het Garonnegebied. De rijptijd van het fruit valt echter grotendeels gelijk met de perziken, die in dit gebied met zeer goede resultaten geteeld worden en in deze periode de markt grotendeels beheersen. Men zoekt het dus liever in de late appelrassen. Vooral omdat het koelen van peren om deze na de perziken te kunnen afzetten niet zonder risico van smaakbederf is. In het Loiregebied, waar de rijping van de peren later valt en perziken bijna ieder jaar door nachtvorst bedreigd worden, is de peer van veel meer betekenis.

De afzet

De afzet van het fruit is vooral voor de kleine telers lange tijd zeer gebrekkig en onbevredigend geweest. In het kader van een formidabel plan van de Franse regering om de afzet en distributie van groente en fruit in het gehele land te rationaliseren, worden de laatste jaren o.a. grote centrale marktplaatsen (marché-gares) en coöperatieve pak- en sorteerstations opgericht. Voor de financiering van deze zeer kostbare projecten worden door de Franse overheid zeer vergaande kredietfaciliteiten en garanties verleend.

Marché-gares zijn grote marktterreinen met sorteer- en pakloodsen, opslagruimten en koelhuizen. De afzetcoöperaties uit de streek kunnen hier hun produkten centraal aanbieden. Men heeft ook proeven met het veilingsysteem genomen, maar dit bleek geen succes.

Zodra de teler zijn produkt aan de coöperatie ter beschikking heeft gesteld, is hij zijn zeggenschap erover kwijt. De directeur of verkoopchef van de coöperatie beslist verder over de verkoop. Voor bewaarbare produkten, zoals winterfruit, maakt dit een geconcentreerd aanbod op een bepaald moment mogelijk, hetgeen zowel voor de binnenlandse handel als voor de export van belang is.

De grote bedrijven zijn doorgaans geen lid van een afzetcoöperatie, zij verzorgen zelf hun afzet of hebben hun verkoopbelangen door samenwerking van twee of meer bedrijven geconcentreerd.

Zowel de marché-gares en de coöperaties als de grote bedrijven hebben bijzonder goed geoutilleerde sorteer- en pakstations. Voor de bewaring maakt men gebruik van zeer grote koelhuizen, die dikwijls met een zelfde ras gevuld kunnen worden. Gasbewaring wordt nog niet toegepast.

Voor de aflevering gebruikt men eenmalig fust. Soms plukt men het fruit in het kistje, dat men ook gebruikt voor de aflevering, zodat er sprake is van tweemaalig gebruik.

Zowel op de grote bedrijven als bij coöperatieve pakstations maakt men algemeen gebruik van stapelborden en heftrucs. Men neemt nu ook proeven met stapelkisten.

De produktiekosten

In het volgende overzicht zijn globaal de produktiekosten van appels voor de twee veel voorkomende boomvormen in Zuidwest-Frankrijk benaderd. Voor een vergelijking met de Nederlandse omstandigheden zijn tevens de produktiekosten van een appel-spilvormbeplanting in Zeeland opgenomen. De berekeningen zijn gebaseerd op gegevens uit Franse rapporten en op eigen bevindingen. Om een juiste vergelijking mogelijk te maken zijn de Franse gegevens volgens op het L.E.I. gangbare methoden bewerkt. De loonkosten inclusief de sociale lasten bedroegen in de bezochte gebieden voor vaste arbeidskrachten ongeveer N.Fr. 2,50 per uur 1) en voor de losse arbeidskrachten voor het vruchtdunnen en de oogst- en sorteerwerkzaamheden ongeveer N.Fr. 2,- per uur. Voor de Franse berekeningen is van een opbrengst van 35000 kg per ha uitgegaan.

Tabel 3

RAMING PRODUKTIEKOSTEN IN GULDENS PER HA
c.q. PER 100 KG

Gebied Boomvorm	Z.W. Frankrijk		Zeeland
	haagsysteem	struik	spil
rente en afschr. beplanting	1617	1055	1028
kosten van de grond	329	329	456
gebouwen, machines en diverse algemene kosten	912	719	627
teeltarbeid	1817	1263	1055
oogstarbeid	639	1022	796
materialen	1606	1424	892
hagelrisico	292	219	301
stoken (nachtvorst)	730	584	-
berekening (droogte)	329	329	-
rente niet-duurz.prod. midd.	58	44	33
totaal per ha t/m de oogst	8329	6988	5188
kg-opbrengst per ha	35.000	35.000	26.000
produktiekosten per 100 kg t/m de oogst	23.80	20.0	20.0
sorteren, verpakken (incl. eenmalig fust)	12,80	12,80	-
transport naar veiling, fust- uur, sorteren, verpakkings- materiaal, veilingkosten	-	-	6,-
Totale prod. kosten per 100 kg	36,60	32,80	26,-

1) 1 N.Fr. = f. 0,73

De Franse uitkomsten wijken aanzienlijk af van die welke in Franse rapporten worden gegeven. In het laatste geval is echter rekening gehouden met een post van f. 511 tot f.1278,- per ha voor de bedrijfsleiding.

De kostprijs voor Zuidwest-Frankrijk is echter inclusief eenmalig fust, hetgeen op ca. 5 cent per kg extra is te stellen t.o.v. het Nederlandse fruit, waarbij is uitgegaan van meermalig fust.

De hoge Franse produktiekosten worden voornamelijk veroorzaakt door de hoge arbeidsbezetting en door de kosten, te maken ter voorkoming van schade door droogte en nachtvorst. Voor een ras als Golden Delicious, dat in het algemeen een gemiddelde opbrengst van 40 à 45 ton per ha geeft, is de kostprijs uiteraard lager, nl. ca. f. 30,- per 100 kg

Slotindruk ¹⁾

Het gunstige klimaat en de goede opzet van de in de jaren vijftig gestichte fruitbedrijven doen verwachten, dat het aanbod van kwaliteitsfruit uit Zuidwest-Frankrijk in de toekomst nog toe zal nemen. Daar het ras Golden Delicious ongeveer 60 à 70% van het moderne appelareaal in deze gebieden inneemt zal dit dus vooral in de produktie van dit ras tot uitdrukking komen. Alle beplantingen zijn nog niet in volle produktie en er vindt nog enige uitbreiding plaats. Voor het departement Maine et Loire had men de volgende verwachting van het verloop van de produktie voor de komende jaren:

1945	3.000 ton
1960	80.000 ton
1963	100.000 ton
1965	150.000 ton

De neiging tot uitbreiden neemt nu door een aantal factoren af. De voornaamste schijnt te zijn, dat men de prijzen van het hoofdras, de Golden Delicious, ziet dalen door het sterk toenemende aanbod. Verder stijgen de lonen, wordt de arbeidsmarkt knapper en is de oppervlakte werkelijk geschikte grond in de smalle rivierdalen beperkt.

Tenslotte schijnt men enigszins bevreesd te zijn voor de uitbreidingen in Spanje, waar Duitsers met fruitteelt begonnen schijnen te zijn. Enige uitbreiding vindt nog plaats in het gebied van sommige coöperaties, waarvan de capaciteit nog niet geheel benut is en in een nieuw beregeningsproject aan de voet van de Pyreneeën.

In de door ons bezochte fruitgebieden: de departementen Loire Atlantique, Maine et Loire, Gironde Dordogne, Lot et Garonne, Tarn et Garonne en Haute Garonne, bedroegen de oppervlakten appels en peren in 1961 totaal resp. 10.300 en 3.340 ha. Per departement is sprake van recente uitbreidingen van 1000-1500 ha. Dit is minder dan men zou veronderstellen na een aantal "domaines" van 100 - 250 ha te hebben bezocht. Ook de grote pakstations imponeren erg.

De produktiekosten per kg fruit liggen in Zuidwest-Frankrijk op ongeveer hetzelfde niveau als in Nederland. De investeringen liggen eveneens in dezelfde orde van grootte als in ons land. Het voordeel van de grote kg-opbrengst per ha wordt te niet gedaan door de hoge arbeidskosten en de kosten voor het weren van nachtvorst en het voorkomen van droogteschade. Een groot voordeel blijft echter de betere kwaliteit (vruchtgrootte en kleur) ook in "slechte" zomers als gevolg van het betere klimaat.

1) Gebaseerd op indrukken uit Z-W-Frankrijk.

De export uit Frankrijk neemt de laatste jaren steeds toe. Tot dusver werd tegen hoge prijzen Golden Delicious naar Engeland verkocht, maar nu is de prijs hiervan zover gedaald dat ook een behoorlijke export naar Duitsland mogelijk is. Van de zeer grote Italiaanse fruitexport ondervindt het Franse kwaliteitsfruit nauwelijks concurrentie.

De toenemende concurrentie uit Zuid-Frankrijk zal voornamelijk onze Amerikaanse winterappelen, zoals de Jonathan en Golden Delicious treffen. Toch zal de Golden Delicious vooralsnog aantrekkelijk blijven voor de Nederlandse fruitteler, daar dit ras ook in ons land door de hoge kg-opbrengsten goedkoop is te telen en bij een lager prijspeil dan de laatste jaren nog een gunstig netto-overschot zal kunnen opleveren. Er zal echter vooral aandacht aan de kwaliteit geschonken moeten worden.

Ons zomerfruit en in mindere mate ook het herfstfruit zullen in de E.E.G. meer concurrentie gaan ondervinden van perziken en tafeldruiven. De latere pererassen, die bijvoorbeeld in het Garonnegebied aanmerkelijk vroeger rijpen dan in Nederland en daar een geduchte concurrentie van de perziken ondervinden, worden o.i. niet direct bedreigd door de fruitteelt in Zuid-Frankrijk. Hetzelfde geldt voor appelen van een smaakgroep zoals Cox's Orange Pippin en Goudreinette.

Door een ontwikkeling zoals deze de laatste tien jaren in Frankrijk plaats heeft blijkt echter duidelijk, dat fruitteelt in Nederland - met het minder gunstige klimaat - slechts economisch mogelijk zal zijn bij een rationele produktie met een aan onze omstandigheden aangepast sortiment in gebieden waar een zo groot mogelijke oogstzekerheid is te verwachten.

's-Gravenhage, 16 oktober 1963

Ir. R.K. Elema,
P.A. Spoor.